

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

KONGRESY PRAW OBYWATELSKICH

**ZEBRANE
REKOMENDACJE**

SPIIS TREŚCI

ZEBRANE REKOMENDACJE KONGRESÓW PRAW OBYWATELSKICH

03

Rekomendacje z I Kongresu Praw Obywatelskich
8-9 grudnia 2017

11

Rekomendacje z II Kongresu Praw Obywatelskich
14-15 grudnia 2018

17

Rekomendacje z III Kongresu Praw Obywatelskich
13-14 grudnia 2019

23

PRAWA CZŁOWIEKA 2035 – pięć wyzwań i pięć
drogowskazów - wystąpienie RPO Adama Bodnara
zamykające III KPO

I KPO

PRAWO A WIEDZA I EDUKACJA

EDUKACJA

- 1.** Musimy uczyć (się) o prawach człowieka i obywatela od najmłodszych lat. Nie tylko na lekcjach wychowawczych. Ważne jest, aby wskazywać na praktyczne zastosowanie wykładanych treści w nawiązaniu do praw człowieka. Np. nauka o człowieku, jego organizmie, potrzebach i możliwościach nie powinna być przekazywana w oderwaniu od jego praw z tego wynikających.
- 2.** Aby poprawić komunikację dotyczącą praw człowieka, powinniśmy używać także języka wolnego od uprzedzeń, jasnego, najlepiej na przykładzie konkretnej osoby, pokazywać indywidualną historię – tak by ukazać użyteczny (praktyczny) charakter praw człowieka.
- 3.** Edukacja obywatelska to zadanie nie tylko dla szkoły, ale także dla przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego. Ważna jest edukacja samych nauczycieli po to, aby stale się rozwijali i poszukiwali nowych sposobów na komunikację z młodzieżą (współczesna demokracja nie traktuje po partnersku młodych ludzi, nie kieruje do nich przekazem, nie zauważa, co jest dla nich ważne. Traktuje ich jak biernych odbiorców decyzji, a nie nowych, aktywnych liderów z aspiracjami). Dobrym sposobem jest także angażowanie w kampanie społeczne osób publicznych, które przyciągną uwagę tych, którzy na co dzień są niezainteresowani tematem.
- 4.** Edukacja powinna uwrażliwiać na prawa innych (zwłaszcza słabszych). Musimy wszyscy lepiej poznać prawo antydyskryminacyjne. Dotyczy to także sędziów i profesjonalnych pełnomocników reprezentujących osoby dyskryminowane.
- 5.** Osoby wykonujące zawody, w których można się zetknąć z ofiarami przemocy domowej, muszą uczyć się sposobów zapobiegania oraz wykrywania aktów przemocy, a także tematów dotyczących równości kobiet i mężczyzn. Proces ich edukacji musi pozwalać na zrozumienie potrzeb i praw ofiar przemocy oraz tego, jak zapobiegać wtórnej wiktyimizacji i ograniczyć jej wpływ na dzieci.

6. Należy wspierać edukację seksualną, w ramach której przekazywana jest wiedza na temat zachowań asertywnych, tego jak zaakceptować i zrozumieć własną seksualność, jak wyrażać swoje uczucia, jak budować związki oparte na odpowiedzialności i miłości, czy też jak chronić się przed niechcianą ciążą oraz chorobami przenoszonymi drogą płciową.
7. Włączenie imigrantów do życia społecznego wymaga działań edukacyjnych kierowanych do przybyszy, ale także edukacji antydyskryminacyjnej dla wszystkich uczniów.

POMOC W TRUDNYCH SYTUACJACH, W TYM POMOC PRAWNA

8. Zaczniemy od poprawy obowiązującej od dwóch lat ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej. Wyłącznym kryterium uprawniającym do bezpłatnej pomocy prawnej powinien być dochód. Do ustalenia pozostaje sposób jego skutecznej weryfikacji.
9. Potrzebujemy też doradztwa rodzinnego czy psychologicznego (korzystanie z praw nie ogranicza się bowiem tylko do czynności prawnych) – a takiej pomocy nie mogą zapewnić prawnicy, lecz np. organizacje pozarządowe.
10. Niezbędne jest wsparcie prawne dla organizacji pozarządowych działających na poziomie lokalnym. Warto dzielić się doświadczeniami. Pokazywać, że przynoszą one korzyści dla obu stron.

PRAWO I WYMIAR SPRAWIEDLIWOŚCI

PRAWO DO OBRONY

11. Dziś w postępowaniu przygotowawczym kontakt adwokata z zatrzymanym w praktyce napotyka na mur niemożności. Konieczne jest faktyczne zagwarantowanie tego prawa.
12. Należy przykładąć większą wagę do informowania uczestników postępowań o przysługujących im prawach.

13. Pełnomocnicy prawni wskazują, że w praktyce utrudniony jest również dostęp do akt. Zwłaszcza w przypadku tymczasowego aresztowania nie ma dostępu do wszystkich dowodów. „Praktyka jest taka, że stykamy się z prokuratorem, który mówi, że bardzo chętnie by wszystko pokazał, ale nie ma. Sąd bez zgody prokuratora nie przekaze akt. Między istnieniem przepisu a jego realnym wykonaniem mija okres kilku dni czy tygodni. To powoduje, że nie ma równości broni”.

14. Konieczne jest dopilnowanie, by planowane zmiany prawa procesowego nie doprowadziły do tego, że postawienie w stan podejrzenia czy oskarżenia będzie de facto eliminowało człowieka z normalnego życia, bo nie będzie żadnej kontroli nad działaniem prokuratury ani limitu trwania postępowania przygotowawczego (czy nie powinno być zażalenia do sądu, który skontrolowałby, czy istnieją podstawy, by kogoś nazywać podejrzanym?).

15. Do realizacji praw obywatelskich, zwłaszcza związanych z ochroną prywatności, wolnością wypowiedzi, ale także prawem do życia w bezpiecznym państwie konieczne jest pilne uregulowanie zasad nadzoru nad służbami zajmującymi się walką z przestępczością i gromadzącymi w tym celu różne informacje (w tym dane osobowe).

PRAWO DO SĄDU

16. Sądy muszą działać w sposób przejrzysty i zrozumiały. Sędziowie nie powinni koncentrować się jedynie na „załatwianiu spraw” i dążeniu do awansu, ale również na lepszej komunikacji ze wszystkimi stronami procesu sądowego.

17. Na poziomie centralnym władza sądownicza w Polsce powinna zostać ukształtowana w sposób bardziej otwarty (chodzi o stworzenie obywatelom możliwości przyglądania się codziennej pracy sądów).

18. Sądy powinny co roku organizować spotkania, w czasie których ludzie mogliby dowiedzieć się, czym zajmowali się sędziowie.

19. Sędziowie powinni też nauczyć się reagować na każde negatywne zachowanie przedstawicieli swojego środowiska. Postępowania dyscyplinarne powinny być inicjowane wobec sędziów, których zachowania budzą wątpliwości, ponieważ nawet pojedyncze incydenty mogą wpłynąć na opinię o całej społeczności sędziowskiej.

20. Nie można ustawać w walce o ochronę wspólnych konstytucyjnych wartości, w tym o niezależne sądownictwo. Aby bronić demokracji – której niezbędnym elementem są wolne od wpływów politycznych sądy – trzeba zaangażowania, pasji i odwagi cywilnej każdego obywatela.

21. Sędziowie powinni spłacać dług wobec obywateli, wykazując się odwagą w bezstronnym rozpoznaniu spraw sądowych, szczególnie w obecnym trudnym czasie, w którym politycy chcą wpływać na ich niezależność (nawet gdyby nie było pisanej Konstytucji, to w sędziowskich umysłach może być coś, co nazwiemy konstytucyjnym myśleniem w kategorii gwarancji obywatelskich, praw i wolności człowieka i obywatela). My wszyscy jako obywatele powinniśmy natomiast mieć odwagę bronić wartości konstytucyjnych, do których należy niezależny wymiar sprawiedliwości.

WIĘCEJ PRAW

22. Powinniśmy wzmocnić środki ochrony prawnej przed dyskryminacją, uwzględniając, że Konstytucja zakazuje dyskryminacji z jakichkolwiek przyczyn. Ochrona ze względu na wszystkie przesłanki dyskryminacji powinna być taka sama.

23. Projekt ustawy o ochronie danych osobowych przygotowany w Ministerstwie Cyfryzacji wymaga dyskusji, bowiem rozwiązania w nim zaproponowane odnośnie organu ochrony danych osobowych nie gwarantują niezależności.

24. Brakuje w Konstytucji obywatelskiego prawa dostępu do internetu i mediów społecznościowych (ostatnio uznanego przez sądy amerykańskie). Internet jest na tyle ważną społecznie przestrzenią, że prawo swobodnego dostępu do tego medium powinno być szeroko aprobowane. Powszechny dostęp do informacji i możliwość jej rozpowszechniania powinny być jednak uregulowane w sposób proporcjonalny, bez naruszania innych praw.

ZDROWIE, PRACA, DOM

ZDROWIE

25. W edukacji lekarzy większy nacisk należy położyć na prawa pacjenta.

26. Musimy wprowadzić i rozpowszechnić standardowe formularze zgody na zabieg medyczny. Kluczowa w nich jest szeroka i zrozumiała informacja o zabiegu, w tym o jego potencjalnych niekorzystnych następstwach.

27. Konieczne jest wsparcie państwa dla opiekunów rodzinnych, ze szczególnym uwzględnieniem osób, które opiekują się chorymi nieposiadającymi orzeczenia o stopniu niepełnosprawności (Kongres wskazał na potrzebę stworzenia karty opiekuna rodzinnego, dzięki której miałyby on m.in. prawo do szybszego dostępu do lekarza).

28. Rozwój genetyki stawia nowe wyzwania bioetyczne. Potrzebujemy ustawy o wykonywaniu testów genetycznych właściwie chroniącej prawa osób badanych, a także osób, których wynik badania może dotyczyć (czyli także krewnych dawcy materiału genetycznego). Musimy podjąć wysiłek powszechnej edukacji w sprawach testów genetycznych (dziś pacjenci nie rozumieją wielu informacji przekazywanych w tej dziedzinie przez lekarzy).

29. Musimy wprowadzić środowiskowy model ochrony zdrowia psychicznego. Jest to bowiem najlepszy model opieki psychiatrycznej: pomoc osobom w kryzysie jest świadczona przede wszystkim blisko domu, a nie tylko w zamkniętych szpitalach psychiatrycznych.

30. Ważne jest wspieranie inicjatyw osób z doświadczeniem kryzysu psychicznego i chorujących psychicznie. Musimy się nauczyć, jak ważne role mają oni do odegrania: członka grupy samopomocowej, doradcy telefonicznego, działacza społecznego, przyjaciela, pełnoprawnego członka rodziny, towarzysza w zdrowieniu.

31. Instytucja ubezwłasnowolnienia powinna zostać zniesiona i zastąpiona elastycznym, szerokim systemem wsparcia w podejmowaniu decyzji.

32. Osoby starsze muszą mieć prawo do starzenia się u siebie, w swoim miejscu zamieszkania, muszą mieć zagwarantowane prawo do decydowania o sobie. Konieczne jest prowadzenie kompleksowych, skoordynowanych działań, uwzględniających przy tym indywidualne potrzeby seniora, co będzie także alternatywą dla opieki w domu pomocy społecznej. Do pracy nad tym zobowiązane są władze centralne i lokalne, a także wszystkie instytucje i organizacje społeczne, które zajmują się prawami osób starszych.

PRACA

33. Do zadań państwa należą działania, które doprowadzą do pogłębienia społecznego wymiaru pracy i będą przeciwdziałały przedmiotowemu traktowaniu pracowników. Bez tego nie uda się zwiększyć innowacyjności polskiej pracy.

34. Przy reformowaniu prawa pracy konieczny wydaje się powrót do idei zakładu pracy pojmowanego jako wspólnoty osób. Barrierami, które musimy pokonać, są także niskie płace oraz dominujący styl kierowania pracownikami.

35. Niezbędne są modyfikacje systemu emerytalnego oraz wydłużanie karier zawodowych. Procesy demograficzne już w najbliższych latach mogą doprowadzić do obniżenia wysokości wypłacanych emerytur. Mogą też zagrozić możliwości finansowania rosnących wydatków emerytalnych. Zmiany muszą mieć charakter kompleksowy i dotyczyć zarówno zmian konstrukcyjnych (nowe filary), jak i parametrycznych (staż ubezpieczenia, wiek emerytalny). Realność tych zmian musi być wypracowana w toku debaty o charakterze społecznym.

PRAWO DO MIESZKANIA

- 36.** Państwo musi konsekwentnie realizować programy taniego budownictwa. Bez wystarczającej liczby dostępnych finansowo i funkcjonalnie mieszkań nie da się osiągnąć stanu równowagi w zakresie ochrony praw zarówno właścicieli mieszkań (wynajmujących), jak i lokatorów.
- 37.** Nadal trzeba prowadzić prace nad zasadniczą zmianą ustawy o ochronie praw lokatorów, w tym nad zapewnieniem gminom możliwości bardziej elastycznego gospodarowania zasobami mieszkań komunalnych.
- 38.** Utrata pracy za granicą łatwo może prowadzić do bezdomności. Problemem bezdomności Polaków za granicą trzeba się zajmować systemowo, a nie incydentalnie. Musimy wpływać na zmiany w prawie wspólnotowym (unijnym) w stałym i ścisłym kontakcie „na miejscu” z Polakami, których te problemy dotyczą. Trzeba zwiększać środki na wspieranie działalności streetworkerów i polskich organizacji pozarządowych działających „na miejscu”, zwiększać liczebność służb konsularnych w krajach UE, tworzyć „domy polskie” dla bezdomnych Polaków za granicą.

OCHRONA ŚRODOWISKA (PARTYCYPACJA, KONSULTACJE, PROCEDURY)

- 39.** Uciążliwe inwestycje blisko domostw i osiedli to coraz bardziej poważny problem. Ludzie mają prawo zabierać głos w tych sprawach, ale nie robią tego często, bo nie znają swoich praw. Musimy nauczyć się korzystać z praw wynikających z Konwencji Aarhus (gwarantuje ona prawo do informacji i udziału w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska). Organy władzy publicznej powinny bezpośrednio stosować przepisy Konwencji z Aarhus.
- 40.** Trzeba zmienić przepisy tak, by zatwierdzenie planu urządzenia lasu następowało w formie decyzji administracyjnej, co pozwoliłoby organizacjom ekologicznym na zaskarżanie takich rozstrzygnięć. Gospodarowanie lasem nie może być tylko sprawą wewnętrzną jego właściciela, bowiem jest to dobro wspólne wszystkich (por. postanowienie NSA z dnia 17 października 2017 r., sygn. II OSK 2336/17).

OSOBY POZBAWIONE WOLNOŚCI

41. Musimy zadbać o wprowadzenie skutecznych mechanizmów chroniących przed stosowaniem tortur w miejscach detencji.
42. Zatrzymany od pierwszych chwil musi mieć dostęp do obrońcy. Dotyczy to zwłaszcza osób, których nie stać na obrońcę z wyboru. Potrzebne są rzetelne badania medyczne każdej osoby zatrzymanej, trzeba zagwarantować prawo do bezzwłocznego poinformowania osoby trzeciej o zatrzymaniu.
43. Nie możemy akceptować zachowań noszących znamiona tortur – do tego potrzebna jest edukacja społeczna.
44. Prawo musi jasno wskazywać, czym jest przestępstwo tortur (teraz polskie prawo zna takie pojęcie tylko w przypadku jeńców wojennych). Żadna sytuacja nie może uzasadniać stosowania tortur.
45. W przypadku stwierdzenia tortur trzeba wprowadzać nadzór parlamentarny nad działaniem służb, w których do takiego przypadku doszło. Jest to skuteczny sposób oddziaływania na osoby nadzorujące miejsca detencji, i ważny element edukacji (także osób odpowiedzialnych za tworzenie prawa).
46. Musimy wprowadzić efektywny system identyfikacji ofiar tortur wśród cudzoziemców szukających w Polsce ochrony międzynarodowej. Wciąż do polskich strzeżonych ośrodków dla cudzoziemców kierowane są osoby, które w swoim kraju doświadczyły tortur. Jest to niezgodne z polskim prawem. Umieszczanie takich osób w miejscach detencji powoduje kolejne traumy, nie pozwala też na niesienie odpowiedniej pomocy psychologicznej.

SYTUACJA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ LUB PSYCHICZNĄ W JEDNOSTKACH PENITENCJARNYCH

47. Musimy nauczyć służby, by reagowały na niepokojące sygnały w zachowaniu zatrzymanego, tymczasowo aresztowanego, skazanego. Chodzi o sygnały, które mogą wskazywać na niepełnosprawność intelektualną lub psychiczną. To pozwoli na wczesną identyfikację osób wymagających szczególnego traktowania i właściwe rozpoznanie ich potrzeb. Potrzebny jest też sprawny system przepływu informacji na temat trudności występujących u tych osób między organami, pod władzą których przebywają (policja, prokuratura, sąd, Służba Więzienna).
48. Osoba skazana lub tymczasowo aresztowana, u której stwierdzono chorobę psychiczną, powinna być niezwłocznie przeniesiona do szpitala psychiatrycznego. W przywięziennych szpitalach psychiatrycznych dostępna jest tylko farmakoterapia – nie ma psychoterapii czy terapii warsztatowej.

POLSKA I EUROPA

49. Potrzeba jest nam wspólnota oparta na wartościach. Politycy nie zawsze potrafią o tym rozmawiać, ale Unia Europejska zbudowana jest właśnie na wartościach, na kulturze judeochrześcijańskiej. Rozważna polityka polega na tym, że nie wstydzimy się ani pragmatyzmu, ani wartości. Zamiast zamykać się, spróbujmy realizować ideał gościnności.

50. Nie możemy odgradzać się od innych. Społeczeństwo, które się zamyka i pogrąża w „naszości”, zagraża istnieniu wspólnoty – w takiej społeczności trzeba ciągle wskazywać kozła ofiarnego (tego, kto nie jest dostatecznie „patriotyczny”, nie dość „narodowy”, nie dość „nasz”).

51. W ramach solidarnej polityki migracyjnej z Unią Europejską i przyjęcia przez Polskę uchodźców, którzy już dotarli do Europy, pożądanym rozwiązaniem byłoby wprowadzenie polityki migracyjnej, zakładającej przyjęcie z góry określonej liczby uchodźców, którym Polska będzie w stanie zapewnić realną pomoc. Państwo, wyrażając zgodę na pobyt uchodźców, bierze odpowiedzialność za te osoby w zakresie uzyskania dostępu do edukacji, pracy czy wdrożenia w proces integracji. Należy zatem przyjąć tyłu uchodźców, dla ilu Polska będzie w stanie przygotować kompleksową ofertę pomocy i integracji. Wówczas migranci będą mogli wykorzystać w pełni swój potencjał, także z korzyścią dla Polski.

EUROPEJSKA KONWENCJA PRAW CZŁOWIEKA

52. Niewiele wiemy o orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPCz). Nawet sędziowie sądów powszechnych i administracyjnych, wydając wyroki, rzadko powołują się na orzeczenia Trybunału. Tymczasem znaczenie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka nie ogranicza się jedynie do poziomu międzynarodowego. Europejski Trybunał Praw Człowieka funkcjonować może dobrze tylko wtedy, gdy większość naruszeń praw człowieka już na poziomie krajowym zostanie udaremniona lub skorygowana. Dlatego też pożądanym jest upowszechnianie wiedzy o Konwencji i orzecznictwie ETPCz.

53. Warto przypominać o pierwszeństwie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka wobec prawa krajowego i możliwości jej bezpośredniego stosowania w przypadku niezgodności przepisów krajowych z Konwencją.

54. Konieczne jest też monitorowanie wykonywania wyroków ETPC przez Polskę, zarówno w kontekście systemowym (realizacja rekomendacji wynikających ze spraw nie tylko przeciwko Polsce, ale tych, z którymi wystąpili obywatele innych krajów), jak i indywidualnym (wyplacanie odszkodowań Polakom, którzy wygrali swoje sprawy).

II KPO

KRYZYS PRAWORZĄDNOŚCI W POLSCE

- 1.** Dbajmy o zróżnicowany charakter organizacji społecznych poprzez budowę niedyskryminującego systemu podziału środków publicznych przeznaczonych na realizację ich celów statutowych. Dystrybucja wsparcia powinna opierać się na sprawiedliwym, przejrzystym, otwartym i konkurencyjnym procesie selekcji. Rozwój NGO-sów jest drogą do rozszerzenia przestrzeni dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.
- 2.** Reagujmy też na każdą próbę stygmatyzowania organizacji społeczeństwa obywatelskiego działających na rzecz demokracji i praw człowieka. Należy w tym zakresie domagać się od organów państwa przestrzegania zobowiązań wynikających z prawa międzynarodowego i rekomendacji Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA). W swoim ostatnim raporcie Agencja wręcz zaleca gromadzenie i publikowanie danych na temat przestępstw z nienawiści skierowanych przeciwko organizacjom działającym w obszarze praw człowieka.
- 3.** Zaangażujmy się w proces tworzenia prawa – upominając się o przestrzeganie naszych praw do powszechnych i efektywnych konsultacji społecznych. Coraz częściej bowiem mamy do czynienia z unikaniem takich konsultacji lub ich obchodzeniem, czego przykładem może być nadużywanie możliwości zgłaszania inicjatyw poselskich zamiast projektów rządowych (inicjatywy poselskie nie wymagają konsultacji). Zgłaszajmy także projekty obywatelskie.
- 4.** Rozwijajmy współpracę z organami międzynarodowymi poprzez przekazywanie im informacji istotnych dla podjęcia obiektywnych ocen dotyczących praworządności w Polsce. Z tego punktu widzenia, najważniejszą decyzją Trybunału Sprawiedliwości w 2018 r. było postanowienie Wiceprezesa Trybunału Sprawiedliwości z 19 października 2018 r. w sprawie C-619/18R (skarga Komisji p. Polsce, dotycząca ustawy o Sądzie Najwyższym). Efektem tego postanowienia (potwierdzonego następnie postanowieniem z 17 grudnia 2018 r.) stała się siódma już nowelizacja ustawy o Sądzie Najwyższym z 21 listopada 2018 r. To tylko dowodzi, że kierunek działań jest prawidłowy i należy go kontynuować.
- 5.** Z całą stanowczością należy przeciwstawić się retoryce, że postępowania sądowe przed Trybunałem Sprawiedliwości UE (zarówno te z inicjatywy Komisji Europejskiej, jak i pytania prejudycjalne dotyczące interpretacji przepisów TUE w kontekście praworządności w Polsce) mogą być postrzegane jako ingerencja w wewnętrzne sprawy Polski. Warto przypominać, że takie postępowania sądowe mają podstawę nie tylko w zaciągniętych przez Polskę zobowiązaniach międzynarodowych, ale również w Konstytucji RP.

6. Brońmy sędziów, którzy decydują się kierować pytania prejudycjalne do Trybunału Sprawiedliwości. Mają takie prawo, a niekiedy wręcz obowiązek wynikający bezpośrednio z prawa UE. Sędziowie nie mogą być ograniczani w możliwości zwracania się do TSUE z wnioskiem o wykładnię lub ocenę ważności prawa UE i tylko TSUE może oceniać, czy pytania są sformułowane prawidłowo i w granicach kompetencji tego sądu. Pytania kierowane przez sędziów w żadnym wypadku nie mogą być oceniane jako „eksces orzeczniczy” i nie powinny być podstawą wszczynania postępowań dyscyplinarnych.

RÓWNOŚĆ – LEKCJA Z HISTORII

7. Jeśli chcemy umacniać naszą niepodległość, to układajmy nasze stosunki społeczne i międzyludzkie na zasadzie współodpowiedzialności a nie rywalizacji, dopuszczajmy możliwość różnych perspektyw i punktów widzenia. Mamy dziś nowe pokolenie wychowane już w wolnej Polsce, ale istnieją też całe środowiska, które niekoniecznie się z tym nowym modelem państwa identyfikują. Kluczem jest komunikacja – wielostronna, wykorzystująca nowe możliwości technologiczne, znosząca tradycyjny jednokierunkowy przekaz idący od elit do społeczeństwa.

8. Dbajmy o rzeczywistą równość praw i podmiotowość mniejszości. Przynależność do mniejszości narodowych czy innych nie może być postrzegana jako zagrożenie. Osoby doświadczające „mowy nienawiści” muszą mieć zawsze wsparcie państwa. Historia Polski – państwa przez stulecia współtworzonego przez mniejszości – jest pełna dobrych wzorów i przykładów. Każda ksenofobiczna wypowiedź czy zachowanie w przestrzeni publicznej powinna spotkać się z napiętnowaniem.

9. Należy zabiegać o reformę charakteru, składu i zasad działania Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych lub o powołanie nowej instytucji, która zapewniłaby przedstawicielom mniejszości realny wpływ na kształt polityki państwa w tym obszarze.

10. Powinniśmy też dążyć do tego, aby w podstawie programowej kształcenia ogólnego oraz w programach edukacyjnych prowadzonych w szkołach i placówkach oświatowych znalazło się podkreślenie znaczenia mniejszości narodowych i etnicznych w historii Polski. Jak również lekcje o nowoczesnym patriotyzmie i międzykulturowej współpracy, nawiązujące wprost do idei i dziedzictwa Rzeczypospolitej Wielu Narodów.

11. Apelujmy do władz samorządowych o ich większe zaangażowanie w promowanie zakazu dyskryminacji, w tym zakazu dyskryminacji osób LGBT, na przykład poprzez przyjmowanie lokalnych programów na rzecz równego traktowania.

- 12.** Należy dążyć do tego, aby konsekwentnie stosowany był w działaniach prokuratury i orzecznictwie sądowym art. 13 Konstytucji (zakazujący istnienia partii politycznych i innych organizacji odwołujących się do totalitarnych metod i praktyk działania nazizmu, faszystów i komunizmu oraz dopuszczających taką nienawiść i stosowanie przemocy), a nie służył tylko jako papierowa groźba.
- 13.** Wspierajmy organizacje pozarządowe w działaniach przeciwko przestępstwom z nienawiści, przeciwko przemocy i nierównemu traktowaniu. Cenna jest każda inicjatywa, szczególnie oddolna, która niesie pomoc osobom słabszym, dyskryminowanym, pokrzywdzonym przestępstwem, w tym zwłaszcza narażonym na przemoc.
- 14.** Wspierajmy organizacje pozarządowe w działaniach przeciwko przestępstwom z nienawiści, przeciwko przemocy i nierównemu traktowaniu. Cenna jest każda inicjatywa, szczególnie oddolna, która niesie pomoc osobom słabszym, dyskryminowanym, pokrzywdzonym przestępstwem, w tym zwłaszcza narażonym na przemoc.
- 15.** Musimy stworzyć prosty i przyjazny dla ofiary system zgłaszania przestępstw z nienawiści, m.in. poprzez rzetelne wdrożenie postanowień tzw. dyrektywy ofiarowej (dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 r. ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępującej decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW).
- 16.** Należy zapewnić bezpieczeństwo ofiarom przemocy w rodzinie poprzez wprowadzenie natychmiastowej izolacji sprawcy od ofiary, niezależnie od faktu wszczęcia postępowania i etapu tego postępowania.
- 17.** Niezbędne wydaje się być uzupełnienie przepisów prawnych zakazujących molestowania seksualnego w różnych obszarach życia społecznego, w szczególności w obszarze szkolnictwa wyższego.
- 18.** Inicjujmy szkolenia dla pracowników Policji, prokuratury, sędziów i lekarzy na temat przemocy w rodzinie i przemocy seksualnej, ponieważ walka z tymi zjawiskami wymaga szczególnej wiedzy i wrażliwości. Powinniśmy uczyć się, jak przyjmować zawiadomienia o takich przestępstwach i jak rozmawiać z ofiarami, by nie dochodziło do wtórnej wiktymizacji. Warto zwrócić uwagę na wyjątkową sytuację kobiet-migrantek, kobiet z niepełnosprawnościami, osób starszych czy mieszkających na wsi.
- 19.** Dążmy do zmiany definicji przestępstwa zgwałcenia tak, aby w sposób wyraźny penalizowany był każdy akt seksualny, na który jedna z osób w nim uczestniczących nie wyraziła wprost swojej zgody.

20. Podejmujemy rozmowę o tym, jakie problemy życiowe napotykają osoby LGBT na skutek nieuznawania ich praw w istniejącym porządku prawnym. Dobrą okazją do tego mogą być obowiązkowe zajęcia szkolne na temat praw człowieka (np. wiedza o społeczeństwie, wychowanie do życia w rodzinie).

21. Niezbędne jest również rozwinięcie aktywności w zakresie litygacji strategicznej w sprawach ochrony praw osób LGBT, prowadzonych przez profesjonalnych pełnomocników oraz organizacje pozarządowe, w celu upowszechnienia standardów międzynarodowych w praktyce sądowej. Niezbędne jest również wprowadzenie regulacji prawnych dotyczących uniwersalnego projektowania oraz poszerzenie zakresu stosowania tzw. racjonalnych dostosowań.

BIORĄC PRAWO POWAŻNIE

22. Prawo do edukacji seksualnej to prawo do informacji. Edukacja ta jest też częścią edukacji zdrowotnej, wiąże się więc z prawem do ochrony zdrowia. Niestety, młodzież jest pozostawiona sama sobie, a nauczyciele nie chcą podejmować tematu oraz nie mają do tego narzędzi i możliwości. Dlatego powinniśmy domagać się od państwa, aby wywiązywało się ze swoich obowiązków, m.in. wprowadzając obowiązkowe zajęcia z edukacji seksualnej, z uwzględnieniem współczesnej wiedzy i wyników badań naukowych. Wskazane jest tu również większe zaangażowanie władz samorządowych, zwłaszcza w zakresie współfinansowania i organizowania dodatkowych zajęć.

23. Powinniśmy dążyć do wzmocnienia nadzoru ze strony Ministerstwa Edukacji Narodowej oraz kuratorów oświaty nad praktyką organizowania zajęć w ramach przedmiotu „Wychowanie do życia w rodzinie”, tak aby była ona również zgodna ze współczesną wiedzą oraz zachowywała neutralny światopoglądowo charakter.

24. Potrzebna jest lepsza edukacja i informowanie społeczeństwa, co do szans i zagrożeń płynących z rozwoju nowych technologii. Zwłaszcza jeśli chodzi o zasady i konsekwencje działania samouczących się systemów. Musimy „patrzeć na ręce algorytmom”, by uchronić się od utraty kontroli i możliwości niewłaściwego wykorzystywania naszych danych.

25. Musimy podejmować bardziej efektywne działania na rzecz wyegzekwowania od państwa jego odpowiedzialności za ochronę środowiska. Tylko państwo ma narzędzia (lub możliwość ich ustanowienia) do realizacji tego celu. Konstytucja RP w art. 68 gwarantuje obywatelom prawo do ochrony zdrowia. Realizacja tego prawa jest możliwa w szczególności wtedy, gdy władze państwowe wywiązują się z obowiązku dbałości o środowisko (art. 74 Konstytucji). Zapewnienie równowagi przyrodniczej można zatem traktować jako równoznaczne z ochroną zdrowia obywateli. Skuteczna ochrona środowiska to nie tylko przeciwdziałanie zanieczyszczeniom, ale również ochrona bioróżnorodności i stabilnego klimatu.

- 26.** Powinniśmy też korzystać częściej z praw wynikających z Konwencji Aarhus, która gwarantuje prawo do informacji i udziału w podejmowaniu decyzji oraz dostęp do wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska. Dzięki temu można egzekwować od władzy realizację jej obowiązków w tym zakresie na drodze sądowej.
- 27.** Istnieje również możliwość stosowania art 364 p.o.ś. (wstrzymanie działalności z powodu zagrożenia dla zdrowia ludzkiego). Na przykład w przypadku problemu uciążliwości zapachowych i wystąpienia zagrożenia dla zdrowia psychicznego ludzi. W ujęciu holistycznym bowiem zdrowie człowieka obejmuje nie tylko jego fizyczność, ale i psychikę, której podstawą jest dobre samopoczucie. Taka wykładnia może pozwolić organom Inspekcji Ochrony Środowiska na ograniczenie legalnej, lecz uciążliwej działalności, jako zagrażającej życiu lub zdrowiu człowieka.
- 28.** Należy ponadto dążyć do wprowadzenia prawa podmiotowego do czystego środowiska. Dawałoby to większe możliwości, na przykład w zakresie zanieczyszczenia powietrza, korzystania z prawa do nieskażonego środowiska jako dobra osobistego człowieka. A co za tym idzie – poszukiwania ochrony w trybie powództwa o naruszenie dóbr osobistych.
- 29.** Podejmujemy działania, aby przekonać jak największą liczbę samorządów do stosowania Karty Praw Osób Doświadczających Bezdomności. Stwarza ona możliwość na systemowe i kompleksowe rozwiązywanie problemu.
- 30.** Musimy dążyć do tego, aby ograniczyć postępujące wykluczenie transportowe mieszkańców mniejszych miast i wsi, którzy mają problemy z dojazdem publicznym transportem do miejsc pracy, ośrodków zdrowia czy placówek kulturalno-oświatowych. W tym celu można m.in. udostępnić dowozy szkolne dla wszystkich potrzebujących czy wprowadzić autobusy na telefon. Niezbędne jest tu również większe zaangażowanie władz samorządowych, zarówno na poziomie gminy, jak i województwa.

EFEKTYWNOŚĆ WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

- 31.** Działanie sądów trzeba poprawiać. Gwarancję sprawiedliwego wyroku daje tylko sąd, który jest niezależny, kompetentny, rozliczalny i efektywny. Dlatego rozmawiamy na temat modelu wyboru sędziów, czy struktury i organizacji wymiaru sprawiedliwości w Polsce, nie wolno nam się nigdy zgodzić na utratę podstawowych wartości konstytucyjnych tych instytucji: sądy muszą być niezależne, a sędziowie niezawisli.
- 32.** Należy popierać kontynuowanie działań na rzecz cyfryzacji wymiaru sprawiedliwości, dzięki temu duża część dokumentacji w postępowaniu będzie dostępna w wersji elektronicznej i zgodna ze standardami WCAG 2.0, uwzględniającymi specyficzne potrzeby osób z niepełnosprawnościami.

- 33.** Musimy dążyć do tego, aby wszystkie osoby pracujące w wymiarze sprawiedliwości, bez względu na stanowisko i pełnioną funkcję, przeszły przeszkolenie w zakresie szczególnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz działań antydyskryminacyjnych. Tę wiedzę należy także włączyć do programu studiów prawniczych, w tym szkoleń aplikantów oraz Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury.
- 34.** Podejmujemy działania na rzecz zniesienia instytucji ubezwłasnowolnienia w jej obecnym kształcie, jako niezgodnej z postanowieniami Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. W to miejsce wprowadzamy różnorodne formy pomocy oparte na modelu wspieranego podejmowania decyzji.
- 35.** Potrzebny jest też plan na poziomie centralnym dotyczący całościowej deinstytucjonalizacji opieki nad osobami z niepełnosprawnościami. Apelujemy do władz i parlamentarzystów o podjęcie inicjatywy w tym zakresie i wdrożenie Krajowego Programu Deinstytucjonalizacji.
- 36.** Musimy dążyć do zmiany obecnego sądowego systemu kontroli inwigilacji jednostki przez służby specjalne. Po zakończeniu postępowania w sprawie osoba, której rozmowy nagrano, powinna być o tym informowana. Pozwoliłoby to na skuteczniejsze weryfikowanie zasadności podsłuchów. Sądom należy zaś zapewnić wsparcie finansowe i kadrowe w tym zakresie. Warto także rozważyć, czy nie wprowadzić systemu znanego z Niemiec czy Wlk. Brytanii, gdzie zasadność inwigilacji badają pozasądowe, niezależne organy.
- 37.** Jedną z bolączek polskiego sądownictwa jest nieefektywny system korzystania z biegłych sądowych. Tymczasem ich rola w procedurze sądowej jest niezwykle ważna, często bezpośrednio wpływająca na orzeczenie. Dlatego potrzebna jest weryfikacja sposobu ich doboru oraz stworzenie centralnego rejestru biegłych sądowych.
- 38.** Niezbędne są zmiany w stosowaniu języka urzędowego w sądach oraz poprawa komunikatywności uzasadnień wyroków. Obywatelowi, który nie rozumie wyroku sądu, trudno zaufać wymiarowi sprawiedliwości. Warto w tym zakresie lepiej wykorzystywać nowe technologie. Zaufanie mogłoby umocnić także wprowadzenie jawności algorytmów przyznawania spraw sędziom. Ponadto ważne jest, aby obywatele mieli poczucie, że samym sędziom zależy na większej otwartości i wprowadzaniu koniecznych zmian.
- 39.** Należy zadbać o wykorzystywanie nowoczesnych form edukacji prawnej obywateli. Niezwykle skutecznym narzędziem w tym zakresie jest symulacja procesu sądowego. Uczy nie tylko podstaw postępowania przed sądem, ale także widzenia świata w jego złożoności, unikania uproszczonych ocen i zachowania szacunku dla innych. W tym kontekście musi niepokoić wszczynanie postępowań dyscyplinarnych wobec sędziów za udział w takich formach przybliżania i objaśniania pracy sądów obywatelom.
- 40.** Żeby reforma wymiaru sprawiedliwości przynosiła oczekiwane rezultaty, konieczne jest zastosowanie właściwych metod do pomiaru efektywności pracy sądów. Musimy dążyć do tego, aby w tym zakresie były brane pod uwagę zarówno czynniki ilościowe, jak i jakościowe. Ogromnie ważne jest również to, aby system ten był czytelny dla obywateli.

III KPO

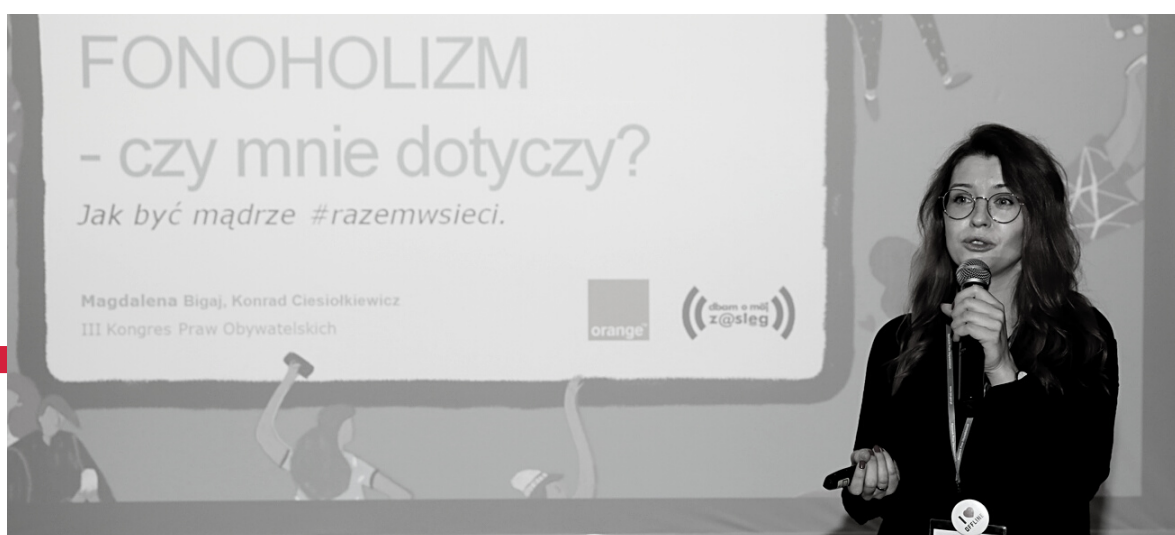
ZMIANY KLIMATYCZNE

1. Odpowiedzialność za świat muszą przejąć ludzie młodzi. Starsza generacja korzystała ze zmian klimatu – w interesie młodych jest zatrzymanie ich.
2. Odpowiedzialności za klimat trzeba się uczyć.
3. Zmiany klimatu wymagają nowego, poważniejszego podejścia do praw człowieka. Alternatywą byłoby bowiem podporządkowanie tych praw potrzebom klimatycznym – a więc wystawić ludzi na zagrożenia ze strony arbitralnych decyzji władz.
4. Zmiany klimatyczne wymagają nowego podejścia do problemu uchodźców.
5. Zasada business as usual nie jest jednak do utrzymania, konieczne są zasadnicze zmiany w prowadzeniu działalności gospodarczej. Trzeba promować dobre rozwiązania wdrażane przez biznes, trzeba się uczyć, jak zmieniać strategie biznesowe z tradycyjnych na nastawione na innowacje i zrównoważony rozwój.
6. Potrzebujemy w Polsce jasnych i precyzyjnych narzędzi prawnych do walki z uciążliwymi inwestycjami i zanieczyszczeniem środowiska. Dziś Mamy Konstytucję z jej art. 74, prawo administracyjne, prawo międzynarodowe i prawo cywilne. Każde z osobna nie dają realnych szans w walce o ochronę prawa do czystego środowiska. Dopiero „koktajl” z przepisów to umożliwi. Trzeba się tego uczyć – wspólnie, z sąsiadami, podejmując działania na rzecz poprawy stanu środowiska w najbliższej okolicy.
7. Musimy się też upominać o zmiany prawa:
 - Po pierwsze, w polskim prawie brakuje przepisów wprost pozwalających samym obywatelom domagać się od władzy wprowadzania środków ochrony środowiska o charakterze „generalnym” (czyli np. miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego lub programów ochrony powietrza), a co za tym idzie, nakładania na władze sankcji za bierność w tym przedmiocie.
 - Po drugie – jakość procedowania w środowiskowych postępowaniach administracyjnych pozostawia wiele do życzenia. Brakuje doświadczonych, profesjonalnych urzędników, pieniędzy na sprzęt, biegłych, specjalistyczne ekspertyzy, fachowej obsługi prawnej urzędów (np. do obrony skarżonej decyzji przed sądem). W rezultacie – postępowania te służą ochronie środowiska w dużej mierze teoretycznie.
 - Sytuację pogarsza ograniczanie obywatelom możliwości kontroli pracy urzędników, przez wykluczanie ich z postępowań.
 - W tej sytuacji szczególna rola przypada organizacjom społecznym/ekologicznym.

NOWOCZESNE TECHNOLOGIE

- 8.** Powszechność stosowania nowych technologii i algorytmicznego przetwarzania danych sprawia, że z ekskluzywnego, specjalistycznego tematu technologie muszą stać się zagadnieniem, przynajmniej do pewnego stopnia, rozpoznawym i identyfikowalnym dla szerokiego odbiorcy. Nadzór nad ich wdrażaniem i wykorzystywaniem powinien ulegać profesjonalizacji, ale potrzebuje także zadbać o większą edukację społeczną w tym zakresie.
- 9.** Jako obywatele powinniśmy mieć prawo do tego, by algorytmy, którym podlegamy cechowała przejrzystość, a ich tworzenie nie było decyzją polityczną.
- 10.** Kluczowe dla zapewnienia ochrony praw obywateli wydaje się być zachowanie czynnika ludzkiego, który zwiększa możliwość przejrzystości i odpowiedzialność za proces, których nie potrafimy dziś zapewnić w przypadku systemów w pełni zautomatyzowanych.
- 11.** Nowe przepisy, w tym RODO, zapewniają nam m.in. tzw. prawo do bycia zapomnianym. Warto jednak pamiętać, że z takim żądaniem można wystąpić jedynie wobec podmiotów profesjonalnych, tj. np. Google. Być może potrzebujemy rozszerzenia płaszczyzny ochrony praw obywatelskich z relacji państwo -obywatel na obszary uwzględniające działanie korporacji, które tak bardzo zaczęły wkraczać w życie każdego obywatela.
- 12.** Warto podkreślić, że dzięki nowym technologiom „możemy więcej”, tzn. mamy więcej możliwości rozpowszechniania danych innych osób. Nie oznacza to, że przyzwolenie na łamanie prawa do ich ochrony powinno być większe. Poczucie anonimowości w internecie jest olbrzymie, ale granice wyrażania poglądów, czy rozpowszechniania informacji muszą spotkać się jednak z granicą prywatności i wolności drugiej osoby. Przesłanki popełniane w cyberprzestrzeni nie giną, bo wywołują realne skutki, dlatego jak każde inne muszą być karane.
- 13.** Konieczne wydaje się także wzmocnienie instytucji publicznych, służb specjalnych, by lepiej budowały kompetencje swoich pracowników, którzy będą wykorzystywali technologie na rzecz obywateli. Świadomość społeczna na temat uprawnień służb państwowych, informacji, tego, co my możemy – jest dość istotna. Mechanizm składa się z dwóch elementów – jesteśmy coraz bardziej uzależnieni od techniki, a technika operacyjna pozwala łatwo realizować zadania. Najważniejsze jest budowanie świadomości tego, jak funkcjonuje nowoczesne technologicznie państwo.

PROBLEMY DEMOGRAFICZNE

14. My, obywatele – wyborcy musimy się domagać od rządzących stworzenia kompleksowego systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami i osób starszych.

- Musimy wykorzystywać nowoczesne technologie tak, by wspierały osoby słabsze – to oznacza jednak, że wszyscy nauczymy się zasad dostępności (kierując się choćby wskazaniem Europejskiej Dyrektywy Dostępności z 2019 r.) Wszyscy – to znaczy także urzędnicy, sędziowie, szefowie instytucji publicznych, samorządowcy. Nowoczesne myślenie – to także myślenie o wielkości czcionki używanej w pismach, o zrozumiałości języka, o takim formatowaniu dokumentu, by był zrozumiały dla osoby z dysfunkcją wzroku (wymaga tego od instytucji publicznych przyjęta w tym roku Ustawa o dostępności cyfrowej)
- Sport powinien być dokładnie tak samo dostępny dla osób pełnosprawnych i z niepełnosprawnościami, z małych miast, wsi i dużych ośrodków miejskich.
- Samochód osobowy nie rozwiąże problemu transportu – zwłaszcza seniorów, osób z niepełnosprawnościami, chorujących. Transport oparty na samochodach osobowych przyczyni się do dalszej degradacji środowiska. Dlatego musimy stawiać na transport publiczny. Opinia publiczna powinna włączyć się w poważną debatę nad prawnymi rozwiązaniami w tej sprawie. One już są, wymagają poprawy – ale rozmowa o nich nadal nie zajmuje miejsca, na jakie ta sprawa zasługuje.

15. Musimy się nauczyć dzielić dobrem, jakim jest praca. Rozwój gospodarczy jest szansą, ale i zagrożeniem. Globalizacja gospodarki i nowe technologie zmieniły rynek pracy (choćby poprzez nowe zjawisko zatrudniania za pośrednictwem platform cyfrowych). Tym trudniej o ochronę pracowników, jaką daje zatrudnienie na umowę o pracę. A to przecież fundament bezpiecznego życia w demokratycznym społeczeństwie. W Polsce jednak zbyt dużo osób nie jest chronionych: pracują „na czarno”, na umowy czasowe, umowy o dzieło. Nie mają prawa do urlopu, do zwolnień lekarskich, nie mogą planować przyszłości. Ich sytuacji nie poprawiają jednak ogólne rozważania ani samo analizowanie obowiązujących przepisów. Trzeba się zmierzyć ze szczególną sytuacją, w jakiej znajdują się prekariusze: m.in. osoby młode w tym młode kobiety-matki, osoby z niepełnosprawnościami i cudzoziemcy spoza Unii. M.in.

- Dla młodych niezwykle istotna jest pomoc przy zmianie miejsca zamieszkania.
- Sytuacja ludzi młodych na rynku pracy nie poprawi się też, jeśli szkoła będzie uczyć tylko umiejętności odtwórczych – a nie kreatywności, wspólnego rozwiązywania problemów.
- Polskie związki zawodowe muszą upominać się o sytuację migrantów, bo ich złe traktowanie psuje rynek pracy i pogarsza sytuację polskich pracowników.

16. Konieczne jest nowe myślenie o zdrowiu, ochronie zdrowia i wyzwaniach, jakie stawia nowa rzeczywistość.

- Nie wolno dalej lekceważyć problemu psychiatrii, w tym dramatycznej sytuacji psychiatrii dziecięcej w Polsce. Na całym świecie, nie tylko w Polsce, rośnie liczba dzieci cierpiących na zaburzenia psychiczne okresu rozwojowego coraz częściej.
- Kluczowe i ważne debaty dotyczące sumienia i wątpliwości wynikających z i wyznawanych wartości musimy prowadzić w duchu otwartości – ale też ze świadomością, że nie toczyśmy akademickich debat. Na rozwiązania w sprawie klauzuli sumienia w ochronie zdrowia czekają żywi ludzie .

- Szacuje się, że problem niepłodności dotyczy dziś na świecie co najmniej 10-15 proc. par, a wskaźnik ten gwałtownie rośnie. Pomoc państwa w leczeniu niepłodności musi być efektywna i dobrze zorganizowana a procedura in vitro – refundowana.
- Problemów bioetycznych wynikających z rozwoju medycyny nie da się rozwiązać bez woli politycznej podjęcia tych trudnych i dzielących środowisko polityczne tematów. Ale środowiska prawników, lekarzy i genetyków przygotowały już propozycje rozwiązań, można z nich korzystać (np. w sprawie testów i badań genetycznych).

17. Myślenie o otwartym społeczeństwie, w którym będziemy żyć, wymaga nowego podejścia do grup dotychczas ignorowanych.

- Polska przemienia się z kraju typowo emigracyjnego w państwo emigracyjno-imigracyjne, które może stać się atrakcyjnym miejscem zatrudnienia dla pewnych grup cudzoziemców.
- W Polsce co najmniej 30 tys. osób dotkniętych jest kryzysem bezdomności. Duża część z nich to osoby młode. Ich sytuacja wymaga interwencji państwa i wspólnoty: chodzi o młodych ludzi opuszczających placówki instytucjonalnej pieczy zastępczej, ale też takich, którzy pochodzą z rodzin defaworyzowanych (np. dotkniętych przemocą, problemem alkoholowym, czy skrajnym ubóstwem).
- Podstawą efektywności programów romskich jest tworzenie dostosowanych programów kierowanych do poszczególnych społeczności. Programy ogólne, budowane ogólnie, bez konsultowania z mniejszością romską nie mogą efektywnie działać
- Osoby LGBT muszą mieć zapewnione pełne prawo do poszanowania życia rodzinnego i osobistego. Chodzi o m.in. o nowoczesne regulacje dotyczące uzgodnienia płci zgodnymi ze standardami międzynarodowymi i stworzenie możliwości zawierania związków osób tej samej płci. uregulowanie sytuacji prawnej dzieci pochodzących ze związków osób tej samej płci, urodzonych za granicą. rozszerzenie prawnej ochrony przed dyskryminacją poza obszar zatrudnienia i zwiększenie ochrony osób pokrzywdzonych przestępstwami motywowanymi homofobią, bifobią i transfobią

EDUKACJA DEMOKRATYCZNA MŁODYCH

18. Stworzenie przestrzeni do dyskusji z młodzieżą to pierwszy i niezbędny krok do tego, by zwiększyć partycypację społeczną, a tym samym wzmocnić demokrację i zagwarantować lepszą realizację prawa. Musimy zastanowić się, jak stworzyć warunki do równoprawnej rozmowy – takiej, w której głos młodych zostanie wysłuchany i wzięty pod uwagę. Wielokrotnie w debacie publicznej pojawia się pytanie: „Gdzie są młodzi?”. Dlaczego tak niewiele z nich głośnie i udziela się społecznie? Pytanie to – w kontekście strajków uczniowskich i młodzieżowych strajków klimatycznym, aktywności młodych posłów, samorządowców, rad młodzieżowych – wydaje się dziś nie na miejscu. Młodzi wyborcy wiążą nadzieje z pierwszymi wyborami, w których mogą wziąć udział. Jednak z czasem zainteresowanie polityką i sferą publiczną spada, nie dlatego, że nie jest to dla nich istotne, ale z powodu rozczarowania brakiem spodziewanych efektów i zmian. Rolą szkoły i instytucji publicznych jest podtrzymanie ich zainteresowania i ułatwienie im korzystania z ich praw.

19. Prawa człowieka, dramat uchodźców, uzależnienia, efektywność drzew w oczyszczaniu powietrza...jak przekazywać tę wiedzę, żeby było to nie tylko zrozumiałe i ciekawe, ale też pobudzało młodych ludzi do działania? Powinniśmy zmierzać w stronę edukacji z użyciem performatywnych środków wyrazu: gier wideo i internetowych, performance, symulacji, spotkań, spektakli, debaty - które uczą, ale też pozwalają wcielić się w sytuację jednostki mierzącej się z problemem, rozwiązywać konflikty, rozpoznawać i nazywać emocje. Takie podejście wzmacnia też jedną z najważniejszych kompetencji społeczeństwa demokratycznego – empatię. Robiliśmy to wspólnie w czasie Kongresu: czasie symulacji postępowania przed sądem, przesłuchania na policji, uczyliśmy się, jak wykorzystywać gry w edukacji o prawach człowieka, sami uczyliśmy używać mediów społecznościowych i robić podcasty. Słuchaliśmy młodych.

20. Co jeszcze możemy zrobić oprócz aktywnego słuchania młodzieży? Musimy zadbać, żeby młodzi ludzie mieli zapewnione zdrowe warunki do rozwoju: zapewnić efektywne wsparcie psychologiczne i opiekę psychiatryczną, podejmować działania prewencyjne chroniące przed wykluczeniem społecznym i bezdomnością, a także walczyć z nierównym traktowaniem osób wchodzących na rynek pracy.

KRYZYS PRAWORZĄDNOŚCI

21. Potrzebujemy języka porozumienia, nie konfliktu. Musimy się nawzajem rozumieć, więc nie możemy posługiwać się językiem specjalistycznym (m.in. prawną odmianą polszczyzny.) Nie możemy też używać języka radykalnego, nacechowanego złością, bo taki język nie pozwala na wyjaśnianie sobie problemów, przed którymi stoimy, nie pozwala się zrozumieć i wspólnie szukać rozwiązań.

22. Jesteśmy różni, mamy różne potrzeby i poglądy – szanując się nawzajem wymkniemy się z pułapki „suwerena”. Pojęcia, które czyni nas częścią nierozróżnialnej masy, w imieniu której ma prawo się wypowiadać tylko większość sejmowa.

23. Przyznanie sobie prawa do różnienia się w debacie publicznej musi doprowadzić do odbudowy dobrej legislacji: parlamentarzysta nie może mieć 30 sekund na wypowiedź, ustawa nie może być przyjmowana w 2,5 godziny. Musimy wrócić do normalnego trybu prac w parlamencie, szanować opinie ekspertów legislatorów, przestrzegać regulaminów Sejmu i Senatu, poważnie traktować konsultacje społeczne. Inaczej nie da się powstrzymać procesu wymywania kompetencji z konstytucyjnie umocowanych instytucji. Dziś nie tylko sądom odbiera się niezależność. Sejm przestał być miejscem debaty – jest przedłużonym ramieniem rządu, a ośrodek decyzji znalazł się poza instytucjami publicznymi.

- 24.** Praworządność w Polsce zależy w ogromnej mierze od bezstronności sądów. Sądy muszą pozostać niezależne, a sędziowie – skutecznie bronić swej niezawisłości. Sądy mają wynikający z Konstytucji i prawa europejskiego obowiązek sprawdzania niezależności własnej i innych sądów. Wyrok wydany przez sąd, który nie jest niezależny, narusza prawo.
- 25.** Sędziowie stoją przed niezwykle trudną próbą – musimy ich wspierać, byśmy nie zostali sami, kiedy przyjdzie czas na nas - obywateli.
- 26.** Mamy prawo i obowiązek protestować przeciw decyzjom i kolejnym projektom ograniczającym praworządność. Głos ludzi młodych może być tu decydujący - ale na to musimy wspólnie pracować. Nie wystarczy odgórne moralne pouczenie starszego pokolenia opatrzone wspomnieniami stanu wojennego z 1981. Tu też jest potrzebna rozmowa, uznanie stanowiska ludzi młodych, szukanie nowych form komunikacji – zgodnych z potrzebami młodej generacji.
- 27.** Środowisko prawnicze powinno pracować nad standardami tego, co mogą czynić sędziowie, których niezawisłość jest atakowana. Powinno też myśleć nad rozwiązaniami systemowymi, które pozwolą przywrócić normalność. Może to być np. nowa ustawa dostosowująca skład Krajowej Rady Sądownictwa do standardów określonych w wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 19 listopada 2019 r. oraz reforma obu nowych izb Sądu Najwyższego. Jeśli nawet działania Senatu w tej sprawie nie odniosą skutku, to na pewno zwiększą świadomość prawną.
- 28.** Zarazem niezbędna jest praca nad poprawieniem zaufania społecznego do wymiaru sprawiedliwości. Najlepiej sprzyjają temu orzeczenia transparentne i zrozumiałe dla opinii publicznej.
- 29.** Sędziowie powinni pogłębiać wiedzę co do stosowania prawa UE. Chodzi m.in. o zapewnienie efektywnej ochrony konsumentów w sposób określony w prawie UE i orzecznictwie TSUE. Warto uwzględnić nowoczesną, międzynarodową edukację, która pozwoliłaby też na stałą wymianę dobrych praktyk przedstawicieli zawodów prawniczych. Strona społeczna powinna mieć większy wpływ na kształtowanie prawa.
- 30.** Pilnej poprawy wymagają postępowania sądowe dotyczące dzieci w sądach rodzinnych. Ten problem dotyczy coraz większej liczby rodzin, a przewlekłość postępowań w życiu dzieci liczy się inaczej niż np. w sprawach administracyjnych czy finansowych. Ekspertki mnożą listę problemów do rozwiązania w sądach rodzinnych – najwyższa pora zacząć je rozwiązywać.
- 31.** Systemowym problemem jest też sposób stosowania przez sądy tymczasowych aresztów. To także dotyczy ludzi i ma wpływ na to, jak postrzegają wymiar sprawiedliwości. Problemem są tortury i sposób traktowania po zatrzymaniu. Rozmowa na ten temat, uwrażliwienie współobywateli na prawa osób pozbawionych wolności pozwoli wzmocnić fundamenty, na których odbudowywać będziemy praworządność w Polsce.

PRAWA CZŁOWIEKA 2035

PIĘĆ WYZWAŃ I PIĘĆ DROGOWSKAZÓW

- **Apeluję do polityków – nie tego czy innego rządu, co chciałbym bardzo mocno podkreślić, ale wszystkich, bo problem braku strategicznego podejścia to problem towarzyszący Polsce od lat.**
- **Apeluję do kandydatów na prezydenta, których osobiście lub w osobach przedstawicieli mieliśmy zaszczyt tu gościć na Kongresie Praw Obywatelskich.**
- **Popatrzmy w przyszłość. Zobaczmy co naprawdę jest ważne. I przygotujmy się na to. Zanim będzie za późno.**

Moja praca i odpowiedzialność to bronienie praw obywateli. Bronienie praw ludzi. Na co dzień. Często oznacza to reagowanie na niesprawiedliwość, krzywdę, interwencje, wystąpienia.

Rolę rzecznika widzę też jednak na innym poziomie. Dlatego tu dziś stoję i dlatego pozwalam sobie powiedzieć o tym, co bardzo mnie martwi. Nie jestem politykiem, ale to w bieżącym stylu prowadzenia polityki widzę ogromne zagrożenie dla praw obywateli. Martwi mnie to, jak daleko jest dziś cała machina zarządzania państwem od zapewnienia obywatelom prawa do bezpiecznej przyszłości.

Martwi mnie to, że cały dyskurs polityczny i medialny, tonie dziś w personalnych atakach, partyjnych „przekazach dnia”, aferach, wzajemnych oskarżeniach, codziennym ping-pongu między kilkoma obozami politycznymi. Ping-pongu, z którego rzadko kiedy wynika coś dobrego, jeśli chodzi o kształtowanie naszej przyszłości.

To nie o tym powinna być polityka. Nie o tym jest misja rządu państwem. Stoimy na progu ogromnych wyzwań cywilizacyjnych. Od nas zależy jak do nich podejmiemy oraz czy stworzymy strategię dalszego rozwoju naszego kraju oraz kontynentu.

Bo polityka to odpowiedzialność. Tymczasem, poważne problemy i wyzwania, które w perspektywie lat będą wpływać na codzienne życie nas wszystkich, obywateli, są gdzieś poza dyskursem publicznym. Nie mamy jako państwo debaty strategicznej, nie mamy sztabów kryzysowych, nie szukamy rozwiązań na nadciągające potężne zagrożenia. Szukamy rozwiązań, które mają uchronić nasz dobrostan „tu i teraz”, bo przecież później „jakoś to będzie”, „po nas choćby potop” albo „niech się martwią następcy”.

Dlatego staję tu dziś, i w imieniu obywateli, pozwalam sobie przypomnieć politykom – ludziom, którzy odpowiadają za zarządzanie tym państwem: wyzwania i Wasze zadania są gdzieś indziej. Nie w studio TV. Nie w kolejnej kampanii wyborczej. Ale w perspektywie najbliższych 15-20 lat. I w programie, który trzeba mieć na te 15-20 lat.

Obywatele tego kraju mają prawo do tego, żeby reprezentujący ich politycy wykonali pracę, którą im powierzono: zapewnili ludziom i państwu bezpieczeństwo. A temu bezpieczeństwu – o tym dyskutowaliśmy w czasie Kongresu - zagraża dziś szereg potężnych zjawisk.

Kryzys klimatyczny, który nie jest odległym problemem oceanów i zagranicznych mówców ONZ, ale już dziś przekłada się na zdrowie naszych dzieci, naszą przyrodę, naszą długość życia.

Nieubłagana demografia, która już wkrótce postawi miliony Polaków przed wyzwaniem samotnej starości lub samodzielnej opieki nad starszymi rodzicami, dla których państwo nie ma rozwiązań (albo ma takie, które nie są zgodne ze standardami praw człowieka).

To jest wyzwanie dialogu pokoleń...

Mamy prawo do czystego powietrza. Mamy prawo do godności na starość. Mamy prawo do ochrony zdrowia. Mamy prawo do edukacji. To nie są prawa właściwe dla elektoratu jednej czy drugiej partii. Tu nie ma podziałów, kłótni. To prawa, które mamy wszyscy. I są ważniejsze niż codzienne spory. Wszyscy, niezależnie od poglądów, oddychamy dziś w Polsce fatalnym powietrzem. Wszystkich nas czeka starość. Wszystkim nam zależy na dobrej edukacji naszych dzieci i wnuków.

Wszyscy razem musimy się zmobilizować i coś z tym zrobić.

Ogromną rolę mają tu także media. Klimat i demografia nie jest dziś tematem na paski. To zagrożenie spowodowane błyskawicznym rozwojem technologicznym też nie pojawia się na tych paskach. A nie to, co czasami definiuje się jak news, coś o czym tak naprawdę za 2-3 dni nawet nie pamiętamy. A planeta cały czas się zmienia.

Widzę 5 wyzwań i 5 drogowskazów, które mogą nam pomóc przygotować się do tej ciężkiej drogi.

Posłużę się przykładem kolokwialnym, ale dobrze oddaje problem, w jakim się dziś znaleźliśmy. Każdy z nas robił w domu remont. Zatrudniając ekipę remontową, oczekujemy od jej szefa, że będzie miał jakiś plan. Zaplanuje prace tak, by sprostały wyzwaniom, zarządzi budżetem, przygotuje plan wnętrza i zajmie się wykonaniem pracy, tak, żeby na koniec powstał oczekiwany efekt. No właśnie. Tego samego powinniśmy oczekiwać od liderów. Od polityków. Urzędników. Ludzi, których pracą jest zapewnienie obywatelom praw do godnego życia.

Czy mamy poczucie, że ktoś ma dziś plan? Na 2030, 2035, 2050?

Kiedy się posłucha ich ostatnich wypowiedzi, to nie. Rok 2035 to wbrew pozorom nie jest odległa perspektywa. Już teraz możemy pokusić się na refleksję, jak będzie zmieniała się rzeczywistość, jakie trendy rozwojowe będziemy obserwowali. Warto się zastanowić, co robiliśmy 15 lat temu, w 2004 r. Okaże się, że każdy z nas jest w stanie przypomnieć sobie różne wydarzenia, a także, że przecież 15 lat temu było „przed chwilą”. Wyobraźmy sobie więc kolejne 15 lat. Jakie mamy wyzwania To jest moja perspektywa. Wynikająca z pracy w Biurze Rzecznika, rozmów tu, z Państwem, z lektury skarg od obywateli. Może właściwa, może nie. Można się z nią nie zgodzić. Ale apeluję: oderwijmy się od perspektywy “dziś i jutro”. Popatrzmy 15 lat do przodu. Zastanówmy się, przed jakimi wyzwaniami stoimy oraz jak możemy sobie z nimi poradzić. Jak może nam w tym pomóc Konstytucja oraz standardy praw człowieka.

PIĘĆ WYZWAŃ

ZMIANA KLIMATU TO FAKT NAUKOWY

Trudno z nim polemizować, obserwując wysychające Wodospady Wiktorii czy topniejące lodowce. Podwyższenie średniej temperatury na naszej planecie będzie powodowało zmiany społeczne, zagrożenie życia i zdrowia oraz masowe migracje. Prof. Philip Alston, specjalny sprawozdawca ONZ ds. Praw Człowieka i Skrajnego Ubóstwa który jest gościem Kongresu, sformułował pogląd, że będziemy coraz bardziej doświadczać tzw. apartheidu klimatycznego – wykluczenia biedniejszych mieszkańców planety z możliwości uchronienia się przed konsekwencjami zmiany klimatu. Bo bogatsi będą mieli różne możliwości poradzenia sobie z kryzysem.

Zmiana klimatu wpływać będzie zatem na nasze dyskusje o prawie człowieka nie tylko do czystego środowiska, ale wręcz przeżycia. To jest także odpowiedzialność za przyszłe pokolenia.

Zastanówmy się, co nas czeka. Czy będziemy mieli black out w Polsce? Czy w woj. łódzkim zabraknie wody? Czy huragany będą nawiedzać polskie lasy regularnie i niszczyć je tak jak w Rytlu?

NOWE TECHNOLOGIE UŁATWIAJĄ NAM ŻYCIE ORAZ PRZYCZYNIAJĄ SIĘ DO ROZWOJU CYWILIZACYJNEGO

Algorytmy i sztuczna inteligencja stają się naszą codziennością. W kontekście praw człowieka nowe technologie przynoszą także zagrożenie – ze strony państw oraz wielkich korporacji.

Ułatwienie komunikacji oraz wyborów konsumenckich uwodzi. Przekazujemy nasze dane, mamy coraz mniejszą kontrolę nad nimi, a jednocześnie poddajemy się coraz większej manipulacji.

Powstaje pytanie czy jesteśmy w stanie się zatrzymać, czy tworzenie „społeczeństwa nadzorowanego” to autostrada tylko w jednym kierunku. Jeśli nie uświadomimy sobie zagrożeń związanych z coraz większą kontrolą nad naszym życiem, to tworzymy przestrzeń do ograniczania praw i wolności politycznych i świadomych wyborów.

Czy już za kilka lat – wzorem Chin – wprowadzimy system zbierania punktów przez obywateli przez całe życie, dzięki czemu tym najbardziej zasłużonym stworzymy dostęp do lepszych szkół i do pracy. A może wybudujemy wieże – wzorem Hongkongu, które pozwalają na identyfikację biometryczną wszystkich mieszkańców miast, w tym także uczestników demonstracji?

A może wzorem Rosji wprowadzimy suwerenny internet, nasz własny, polski, patriotyczny i narodowy oraz nałożymy na dostawców obowiązek instalowania specjalnych nakładek pozwalających na kontrolowanie naszej działalności i blokowanie stron?

PROBLEMY DEMOGRAFICZNE BĘDĄ NARASTAĆ ZE WZGLĘDU NA STARZENIE SIĘ SPOŁECZEŃSTW EUROPEJSKICH

Wydłuża się czas życia, co oczywiście nie jest złą informacją. Ale czy starość dla wszystkich będzie radosna? Czy będziemy w stanie rozwiązać problemy z zapewnieniem godnej opieki dla osób starszych, czy frustrację spowodowaną niskimi emeryturami (szczególnie w przypadku braku kompleksowej reformy systemu).

Czy emigracje zarobkowe i otwarte granice powodują także zanikanie więzi solidarności międzypokoleniowej?

Konsekwencją starzenia się społeczeństwa będzie wzrost nakładów na służbę zdrowia i usługi pielęgnacyjne. Jednocześnie towarzyszyć temu będą zwiększone oczekiwania społeczne ze względu na rozwój medycyny. No bo skoro medycyna oferuje określone rozwiązanie, to dlaczego państwo ma mi tego nie zapewnić? Wreszcie wyzwaniem to konsekwencje migracji – stopniowe tworzenie się w Polsce społeczeństwa wielokulturowego oraz ewentualne konflikty społeczne na tym tle w sytuacji kryzysu gospodarczego. Czy nasze społeczeństwo jest na to gotowe? Czy jak Korea Południowa i Japonia będziemy mieć problemy z samobójstwami ludzi starszych. Czy czeka nas bunt młodych, którzy nie będą chcieli finansować kosztownych operacji ludziom starszym?

EDUKACJA OBYWATELSKA. MŁODZI I STARZY

Obserwujemy coraz większy rozdźwięk między światem młodzieży a światem osób starszych, co wpływa na poziom zrozumienia wartości demokratycznych. Wynika to z innych doświadczeń pokoleniowych i historycznych, ale także innych sposobów korzystania z mediów, internetu oraz komunikowania się. Kilka sesji w czasie Kongresu było temu poświęconych.

Skutkiem jest kryzys autorytetów oraz zrozumienia dla znaczenia obywatelstwa jako członkostwa we wspólnocie politycznej. Nie dbamy o to, co może nam się wydawać naturalne, tak jak nie dostrzegamy powietrza, kiedy nim oddychamy. Ten rozdźwięk może spowodować zagrożenie dla demokracji, wpływać na emocjonalny charakter codziennej polityki oraz na wzrost postaw ksenofobicznych i nacjonalistycznych oraz populizmów.

O tym mówiła Olga Tokarczuk w Wykładzie Noblowskim: „Zamiast usłyszeć harmonię świata, usłyszeliśmy kakofonię dźwięków, szum nie do zniesienia, w którym rozpaczliwie próbujemy dosłuchać się jakiejś najcichszej melodii, najsłabszego chociaż rytmu. Parafraza szekspirowskiego cytatu jak nigdy pasuje dzisiaj do tej kakofonicznej rzeczywistości: internet to coraz częściej opowieść idioty pełna wściekłości i wrzasku”.

DEMOKRACJA, PRAWA CZŁOWIEKA I PRAWORZĄDNOŚĆ STANOWIĄ - OD CZASÓW II WOJNY ŚWIATOWEJ - TRIADĘ DEFINIUJĄCĄ ROZWÓJ PAŃSTW W SFERZE ATLANTYCKIEJ

Ale obecnie w Polsce przeżywamy kryzys praworządności. On się szybko nie skończy. Będzie kształtował naszą rzeczywistość jeszcze przez długie lata, ze względu na już dokonane zmiany, ale także niską świadomość prawną społeczeństwa.

Będzie powodował zwiększone zagrożenie korupcją oraz marnotrawienie naszych szans rozwojowych. Jego skutkiem będzie także rosnące poczucie niesprawiedliwości oraz zagrożenia dla praw mniejszości.

Według badaczy międzynarodowych z IDEA wciąż 43% państw na świecie ma wysoki poziom korupcji. Czy chcemy do nich dołączyć, czy być jak Norwegia, Szwecja, Dania, Holandia – państwa o największym poziomie praworządności? Musimy cały czas podlewać roślinkę zaufania do prawa, państwa i instytucji. Jeśli nie uchronimy jej od chwastów oraz nadmiernego światła, to nie wyrośnie piękny dąb, tylko uschnie.

W świetle tych wyzwań powstaje pytanie co można zrobić oraz jaką mamy receptę dla Polski.

Moim zdaniem nie jesteśmy w stanie zapobiec wszystkim zmianom. Nie jesteśmy w stanie wszystkiego – ze szczegółami – przewidzieć. Ale możemy sobie zdać sprawę z trendów społecznych i politycznych oraz następnie wziąć na siebie odpowiedzialność.

Możemy kształtować debatę w kraju oraz za granicą. Co więcej, możemy być liderami zmian na całym globie. Nikt nie będzie nam mógł później powiedzieć „gdzie była Polska, kiedy”, „gdzie my byliśmy, kiedy...”. Potrzebne są jednak do tego drogowskazy, którymi powinniśmy się kierować, dzięki którym możemy wypracować narzędzia i rozwiązywać problemy.

PIĘĆ DROGOWSKAZÓW

PIERWSZY: ZAUFANIE DO KOMPETENCJI, WIEDZY I NAUKI

To z Polski pochodzili Mikołaj Kopernik, Maria Skłodowska-Curie, Rafał Lemkin. To z Polski pochodzi Olga Malinkiewicz, odkrywczyni perowskitów i ich zastosowania do produkowania energii solarnej.

Doceniajmy rolę nauki, wykształcenia oraz umiejętności diagnozowania i rozwiązywania problemów społecznych, zdrowotnych, demograficznych i prawnych. Nie dajmy się zwieść pseudonauce. Nie dajmy się zwieść tym, którzy lekceważą znaczenie liczby napisanych artykułów, książek i cytowań. Bez nauki nie jesteśmy w stanie podejmować racjonalnych, strategicznych i przemyślanych decyzji.

Trzeba szukać połączenia między nauką a światem polityki. Trzeba rozliczać polityków z tego, czy znają fakty, czy korzystają z wiedzy ekspertów, czy budują zaplecze merytoryczne dla swoich działań.

Co robimy, jak nas boli ząb? Nie idziemy do kowala. Zaufajmy naukowcom. Szanujmy ich pracę oraz to co mają nam do powiedzenia.

DRUGI: WSPÓLNOTOWOŚĆ

Konstytucja RP stanowi, że Rzeczpospolita jest dobrem wspólnym wszystkich obywateli. Z kolei Traktaty Europejskie stanowią, że Unia Europejska jest wspólnotą wszystkich obywateli państw członkowskich UE.

Dbłość o dobro wspólne oznacza staranność w realizacji interesu publicznego, ale także kierowanie się zasadą zrównoważonego rozwoju. To przekłada się na konkretne wyzwania cywilizacyjne.

Starzenie się społeczeństwa jest bowiem wyzwaniem dla młodego pokolenia w kontekście zapewnienia i sfinansowania odpowiedniej opieki i zabezpieczenia społecznego.

Bez wspólnotowości trudno także stworzyć akceptację dla różnorodności, która jest konsekwencją rozwoju społeczeństwa, różnych modeli życia oraz migracji. Bez wspólnotowości nie można również tworzyć równych szans rozwoju dla wszystkich, niezależnie od tego, gdzie się urodzili. Wspólnotowość także tworzy przestrzeń dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego oraz poszukiwania rozwiązań określonych problemów w wyniku oddolnej energii społecznej.

Uczestnicy i uczestniczki tego Kongresu są najlepszym dowodem na to, ile państwo zawdzięcza swoim obywatelom.

Największym świętem obywatelskim w Polsce jest Finał Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy. Według CBOS 83% obywateli ufa Wielkiej Orkiestrze Świątecznej Pomocy. Czy nie jest to najlepszy przykład dlaczego wspólnotowość i działalność społeczeństwa obywatelskiego jest ważna?

TRZECI: INTEGRACJA EUROPEJSKA

Polska nie jest w stanie sobie sama poradzić z problemami globalnymi. Polska powinna nie tylko wypełniać zalecenia, wdrażać rekomendacje i prawo europejskie, ale wręcz powinna nadawać ton dyskusji w UE oraz na całym globie.

Mamy ludzi, mamy potencjał. Zależy to tylko od nas oraz od naszych liderów. Dla przykładu polskie dziedzictwo „Solidarności” może stać się agendą „solidarności klimatycznej”, jak niedawno to postulował w Gdańsku Lech Wałęsa.

Polska musi współpracować z sąsiadami, kierować się interesem europejskim oraz zasadą lojalności, a nie egoizmem narodowym. Jednocześnie może wymagać tego samego od innych państw członkowskich.

Integracja europejska to także dbałość o relacje transatlantyckie i przywrócenia znaczenia sojuszu wokół demokracji i praw człowieka, który istnieje od II wojny światowej. Bo jeśli mówimy o największych globalnych zagrożeniach dla praw człowieka to sytuują się one w imperialnych ambicjach Chin.

Musimy zatem powiedzieć: Nie pytaj się, co Unia Europejska może zrobić dla Ciebie. Spytaj się, co Ty możesz zrobić dla Unii.

CZWARTY: SŁUŻBA PAŃSTWU

Oznacza to docenienie instytucji oraz urzędów, nastawienie na rozwój kompetencji urzędników, a także podkreślenie znaczenia dokonanych wyborów osobistych służenia przez całe życie państwu, służenia Ojczyźnie, przysięgania na Konstytucję.

To jest także nowoczesny duch patriotyzmu - służenie każdego dnia państwu oraz realizacja misji publicznej – jako nauczyciel, urzędnik, policjant, dyplomata, funkcjonariusz służb specjalnych, prokurator czy sędzia.

Służba państwu to także umiejętność słuchania obywateli i tworzenie nowoczesnych mechanizmów partycypacji demokratycznej. Jednocześnie to silne państwo oraz silna Unia Europejska – dzięki swoim urzędnikom - są w stanie skutecznie przeciwstawić się globalnym interesom wielkich korporacji.

Inaczej się nie da.

Żebyśmy mogli zrozumieć, jak ważna i niedoceniana jest służba publiczna, zacytuję fragment wywiadu prokuratora Mariusza Krasonia dla Dużego Formatu.

"Jestem prokuratorem, nie politykiem, wybrałem ten zawód, bo jasno określa moje zadania: mam stać po stronie pokrzywdzonego. [...] To [...] jest cholernie trudna praca. Niech pani sobie wyobrazi, że ma czteroletnią córkę i jedzie do dziecka w tym wieku. Ojciec rozbił mu młotkiem głowę i musi pani przeprowadzić oględziny i być na sekcji zwłok. Policja, w sytuacjach kryzysowych, korzysta z psychologa, prokuratorom nikt tego nie zapewnił. Jeden radzi sobie, uprawiając sport, drugi wypije kielicha. Alkoholizm, depresja, porozwalane związki – to nasze realia. Czasem ludzie mówią, że nie mamy uczuć, zachowujemy się jak roboty. Ale inaczej się nie da. Kiedyś pojechałem na wypadek, w którym zginęła czteroosobowa rodzina. Zaglądam do samochodu, dzwoni telefon. Szukam po kieszeniach, to nie mój kierowcy. Poczulem, że nogi mam jak z waty. Dlatego, żeby czynność wykonać, trzeba jechać jak automat. Potem, już w domu, zdarza się, że człowiek ryczy".

PIĄTY: EDUKACJA

To najlepsza inwestycja w przyszłość, największy sposób okazania, że zależy nam na przyszłych pokoleniach oraz ich dobrobycie.

Edukacja to inwestycja w kapitał społeczny oraz metoda kształcenie pokoleń przyszłych dojrzałych obywateli, którzy będą w stanie wziąć odpowiedzialność za kształt wspólnoty – lokalnej, narodowej, europejskiej czy globalnej.

Edukacja to także sposób na przeciwstawienie się populizmowi oraz wyrównywania nierówności w społeczeństwie, a także na tworzenie akceptacji dla społeczeństwa wielokulturowego. Jeśli szukamy potwierdzenia na te tezy, to spójrzmy na to, kto tworzy rząd w Finlandii - państwie uznawanym za modelowe, jeśli chodzi o system oświaty. Nie bez przyczyny właśnie z Finlandii pochodzi 34-letnia Sanna Marin.

2035 ROK JUŻ ZA CHWILĘ

Jeśli zmarnujemy najbliższe 15 lat na codzienne polityczne utarczki i rozgrywki personalne, to może już nie być odwrotu, jeśli chodzi o wzrost autorytaryzmów, siły globalnych korporacji, wykorzystywania nowych technologii do kontrolowania naszego życia, czy zmianę klimatu.

O prawach człowieka nie można mówić w oderwaniu od życia społecznego i politycznego. Doktryna praw człowieka nie oferuje gotowych rozwiązań. One zależą od polityki. Ale spojrzenie na politykę przez pryzmat wyzwań rozwojowych pokazuje nam, że prawa człowieka i wartości konstytucyjne mogą okazać się przydatne.

W skomplikowanym i trudnym do zrozumienia świecie, o którym mówiła Olga Tokarczuk w mowie noblowskiej, mogą stanowić punkt oparcia oraz wyznacznik standardu, jeśli tylko traktuje się je poważnie, jeśli rzeczywiście zastanawiamy się co z nich wynika dla naszego życia. Wskazane przez mnie drogowskazy mogą nam pomóc w odnalezieniu się na tej trudnej drodze mierzenia się z wyzwaniami cywilizacyjnymi.

Apeluję do polityków – nie tego czy innego rządu, co chciałbym bardzo mocno podkreślić, ale wszystkich, bo problem braku strategicznego podejścia to problem towarzyszący Polsce od lat. Apeluję do kandydatów na prezydenta, których osobiście lub w osobach przedstawicieli mieliśmy zaszczyt tu gościć na Kongresie Praw Obywatelskich.

Zastanówcie się nad wyzwaniami cywilizacyjnymi stojącymi przed Polską. Popatrzmy w przyszłość. Zobaczymy co naprawdę jest ważne. I przygotujmy się na to. Zanim będzie za późno.

